

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Факультет мистецтв

Кафедра образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх викладання

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційного проєкту

на тему: «ВІЗУАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОЕЗІЇ ДОБИ БОРОТЬБИ:
ІЛЮСТРУВАННЯ ОБРАЗІВ І СИМВОЛІВ У ЗБІРНИКУ СУЧАСНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІРИКИ»

Студентки 2 курсу групи мД- 25

спеціальності 022.01. «Дизайн»
спеціалізації «Графічний дизайн»

Шаповал Наталії Анатоліївни

Керівник: Маркович Марія
Йосипівна

Рецензент:

Національна шкала

Кількість балів: ____ Оцінка:

ECTS _

Тернопіль – 2025 рік

АНОТАЦІЯ

Шаповал Н.А. «Візуальна інтерпретація поезії доби боротьби: ілюстрування образів і символів у збірнику сучасної української лірики»: Дипломна робота / Шаповал Наталії Анатоліївни; ТНПУ імені Володимира Гнатюка, факультет мистецтв, кафедра образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання; наук. кер.: доцент кафедри образотворчого мистецтва Маркович М. Й. – Тернопіль, 2025.

У даній роботі досліджено візуальну інтерпретацію поезії доби боротьби засобами графічного дизайну. Проаналізовано взаємодію поетичного тексту та візуального образу, а також сучасні графічні проєкти на тему війни й опору. Практичну частину становить створення авторської книги-артбуку «Чутлива реальність», у якій інтерпретовано образи й символи сучасної української лірики.

Ключові слова: *графічний дизайн, візуальна інтерпретація, поезія доби боротьби, артбук, образ і символ.*

ABSTRACT

Shapoval N. A. «Visual Interpretation of the Poetry of the Struggle Era: Illustrating Images and Symbols in a Collection of Contemporary Ukrainian Lyrics»: Diploma Thesis / Shapoval Nataliia Anatoliivna; TNPU named after Volodymyr Hnatyuk, Faculty of Arts, Department of Fine Arts, Design and Teaching Methods; Science Manager: Associate Professor of the Department of Fine Arts Markovych M. Y. – Ternopil, 2025.

The diploma thesis examines the visual interpretation of poetry from the struggle era through graphic design. It analyzes the interaction between poetic text and visual imagery and presents the development of the author's art book "*Sensitive Reality*", which interprets images and symbols of contemporary Ukrainian poetry.

Keywords: *graphic design, visual interpretation, poetry of the struggle era, artbook, image and symbol.*

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. Теоретико-методологічні основи візуалізації поетичного тексту в графічному дизайні	8
1.1. Феномен візуальної поезії та синтез мистецтв у графічному дизайні	9
1.2. Візуальна мова графічного дизайну в інтерпретації поетичного тексту	10
1.3. Артбук як форма синтезу поезії та візуального мистецтва	13
РОЗДІЛ II. Аналіз методів та засобів графічного дизайну в контексті воєнного часу	18
2.1. Психологія сприйняття кольору та форми в умовах воєнного досвіду та поетичної інтерпретації	18
2.2. Аналіз аналогів: графічні проєкти на тему війни та опору	21
2.3. Художньо-графічний аналіз та обґрунтування стилістичних рішень	22
2.4. Формулювання візуальної концепції артбуку як засобу інтерпретації поезії доби боротьби	25
РОЗДІЛ III. Проєктна реалізація книги-артбуку «Чутлива реальність» ..	28
3.1. Концепція та етапи розробки артбуку від поетичної збірки до візуального об'єкта	28
3.1.1. Ідейно-смілова основа артбуку	29
3.1.2. Пошук візуальної мови та стилістичного напрямку	30

3.2. Художньо-графічна та технологічна реалізація проєкту	31
3.2.1. Образно-символічна система ілюстрацій	33
3.2.2. Принципи композиційної побудови розворотів	34
3.2.3. Візуальні паузи та роль порожнього простору у структурі артбуку	36
3.2.4. Технологічна розробка та параметри видання.....	37
ВИСНОВКИ	39
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ.....	43

Вступ

Тема дипломного проєкту: «Візуальна інтерпретація поезії доби боротьби: ілюстрування образів і символів у збірнику сучасної української лірики».

Актуальність обраної теми: Сучасний графічний дизайн дедалі активніше функціонує як засіб осмислення культурних і соціальних процесів, виходячи за межі суто декоративного оформлення. В умовах повномасштабної війни в Україні особливого значення набувають художні практики, здатні фіксувати переживання теперішнього моменту та передавати емоційний досвід людини в ситуації кризової реальності. Поетичні твори воєнного періоду постають формою безпосереднього реагування на події сучасності, у яких мова, образ і метафора виконують функцію живого свідчення часу.

Водночас поетичний текст здебільшого функціонує в межах лінійного текстового сприйняття, що звужує можливості його інтерпретації та ускладнює актуалізацію багатшарових емоційно-образних і символічних смислів. У такому контексті звернення до засобів графічного дизайну постає як доцільний метод розширення простору сприйняття поезії, що дозволяє формувати додаткові рівні осмислення без прямого тлумачення змісту тексту.

Формат артбуку, який поєднує поетичний текст, візуальний образ і композиційну структуру, дозволяє розглядати книгу як цілісне художнє висловлювання, у якому всі елементи підпорядковані єдиній ідейно-смісловій логіці. Такий підхід сприяє не лише актуалізації поетичних творів воєнного періоду, а й розширенню можливостей їхнього сприйняття в сучасному культурному просторі. Саме тому дослідження принципів візуальної інтерпретації поезії доби боротьби в форматі книги-артбуку є актуальним як з погляду теорії графічного дизайну, так і з позиції практики сучасної візуальної комунікації.

Мета дипломного проєкту: Дослідити принципи візуального осмислення поетичних творів воєнного періоду та створити авторську книгу-артбук, у якій засобами графічного дизайну розкриваються образи й символи сучасної української лірики як художнього свідчення теперішнього часу.

Завдання відповідно до поставленої мети:

- Дослідити теоретичні підходи до взаємодії поетичного тексту й візуальних засобів у графічному дизайні;
- Проаналізувати феномен візуальної поезії та практики синтезу поезії й образотворчого мистецтва;
- Розглянути психологічні аспекти сприйняття кольору та форми в умовах воєнного досвіду та їхній вплив на інтерпретацію поетичного тексту.
- Здійснити аналіз сучасних графічних проєктів, присвячених темі війни та опору;
- Сформувати авторську концепцію артбуку як форми інтерпретації поетичного матеріалу;
- Розробити художньо-графічне рішення з урахуванням образної системи, композиції та взаємодії з текстом;
- Реалізувати книгу-артбук «Чутлива реальність» як завершений дизайнерський об'єкт.

Об'єкт дослідження: Візуальні практики роботи з поетичним текстом у графічному дизайні сучасного українського культурного простору.

Предмет дослідження: Художньо-графічні засоби та прийоми інтерпретації поетичних образів і символів воєнного часу в форматі книги-артбуку

Методи дослідження: У роботі застосовано методи теоретичного

аналізу та узагальнення мистецтвознавчих і дизайнерських джерел, аналізу аналогів сучасних графічних проєктів, присвячених темі війни та опору, художньо-графічного й композиційного аналізу, а також методи проєктного моделювання, пошуково-проєктної діяльності та авторської інтерпретації у процесі створення книги-артбуку.

Практичне значення дослідження: Полягає у створенні книги-артбуку «Чутлива реальність», яка може бути використана як самостійний мистецький об'єкт, а також як приклад авторської візуальної інтерпретації поетичного тексту в навчальній та проєктній практиці графічного дизайну.

Обсяг і структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, використаних джерел (25 позицій) та додатків.

Загальний обсяг роботи— 58с., з них 40с. основної частини.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

Сучасний графічний дизайн дедалі частіше розглядає роботу з текстом не лише як спосіб передачі інформації, а як самостійний художній ресурс, здатний формувати смислові, емоційні та культурні акценти. Особливе місце в цьому процесі займає поетичний текст, який вирізняється високим рівнем образності, метафоричності та емоційної насиченості. На відміну від прозових або інформаційних текстів, поезія функціонує за законами ритму, паузи та асоціативного мислення, що ускладнює її візуальну інтерпретацію, але водночас відкриває значний потенціал для дизайнерського осмислення.

Візуальна інтерпретація поезії потребує залучення як літературознавчих, так і мистецтвознавчих підходів, а також розуміння специфіки візуальної мови графічного дизайну. У цьому контексті дизайн постає не як допоміжний інструмент, а як рівноправний учасник художнього процесу, що бере участь у формуванні смислу. Саме тому теоретичне осмислення феноменів візуальної поезії, візуальної мови та артбуку є необхідною передумовою для подальшого аналізу сучасних дизайнерських практик і створення авторського проєкту.

Перший розділ присвячений дослідженню теоретико-методологічних основ візуалізації поетичного тексту в графічному дизайні. У ньому розглядається феномен візуальної поезії як міждисциплінарного явища, аналізується специфіка візуальної мови дизайну в роботі з поетичним матеріалом, а також визначається артбук як форма синтезу поезії та візуального мистецтва. Окреслені теоретичні положення формують концептуальну базу для подальшого аналізу методів і засобів дизайну та практичної реалізації авторської книги-артбуку.

1.1. Феномен візуальної поезії та синтез мистецтв у графічному дизайні

Розвиток візуальної поезії тісно пов'язаний із загальними процесами міждисциплінарної інтеграції мистецтв, які посилилися у ХХ столітті. Переосмислення ролі слів у художніх творах стало наслідком руйнування традиційних ієрархій між видами мистецтва, коли література, візуальне мистецтво та дизайн дедалі частіше функціонували в одному семантичному полі. У цьому контексті поетичний текст перестає бути виключно вербальною структурою і набуває властивостей візуального об'єкта, здатного взаємодіяти з простором сторінки, матеріалом і ритмом композиції [2].

Дослідження феномену візуальної поезії показує, що її з'явлення не є випадковою формальною грою, а відбувається як закономірна реакція на зміну умов сприйняття тексту в культурному середовищі. У таких творах розташування рядків, розмір шрифту, тимчасові паузи між словами та відносини тексту до порожнього поля сторінки створюють додаткові рівні зрозуміння, які неможливо відтворити через просто лінійне читання. Теоретичне розглядання цього процесу підтримується в роботах М. Мак-Люена, який розглядав текст як медіум, форма якого безпосередньо впливає на структуру мислення і культурну свідомість [13]. У рамках концепції «Галактики Гутенберга» підкреслюється, що друкована форма не є нейтральною оболонкою для змісту, а впливає на спосіб його сприйняття. Це особливо актуально при аналізі поетичного тексту, де ритм, пауза та візуальна організація можуть змінювати емоційну кольоровість твору без зміни самих слів. У практиці графічного дизайну візуальна поезія стає основою для формування синтетичних книжкових форм, у яких дизайн виконує не лише функцію оформлення, а й функцію інтерпретації. У роботі з поетичним текстом це означає, що типографіка, композиція та візуальні рішення здатні підсилювати символічну потужність слова або створювати нові смислові акценти.

Синтез мистецтв у графічному дизайні книги проявляється через взаємодію літературного тексту, типографічної структури та візуального образу.

Дизайнер у цьому процесі виступає як культурний медіатор, що перетворює часову і абстрактну природу поетичного образу в просторово організовану матеріальну форму. Такий підхід характерний для авторських видань і артбуків, у яких кожен елемент — від композиції розвороту до тактильних властивостей паперу — стає частиною художнього висловлювання.

У цьому сенсі візуальна поезія може розглядатися як методологічна основа сучасної книжкової графіки, яка орієнтується на глибоке емоційне і символічне прочитання тексту. Вона демонструє можливість виходу за межі традиційного ілюстративного підходу і підтверджує, що графічний дизайн здатен працювати з поетичним матеріалом як з рівноправним художнім середовищем. Саме завдяки цьому синтезу поезії і візуальної форми книга стає не лише носієм тексту, а цілісним мистецьким об'єктом, у якому слово і образ функціонують в системі, що має спільну структуру [13].

1.2. Візуальна мова графічного дизайну в інтерпретації поетичного тексту

Створення візуальної інтерпретації поетичного тексту в графічному дизайні ґрунтується на формуванні цілісної візуальної мови, здатної передавати складні емоційні, символічні та асоціативні структури поезії. Візуальна мова дизайну не є просто сукупністю випадкових декоративних елементів, а є системою знаків та прийомів, які мають чітке семантичне та комунікативне значення. Через цю систему графічний дизайн здатен взаємодіяти з поетичним текстом не лише на рівні ілюстрування, а й на рівні глибокої інтерпретації. У випадку поетичного тексту це означає, що дизайнерські рішення можуть змінювати інтонаційне звучання вірша,

акцентувати ключові образи або навпаки створювати простір для мовчання та рефлексії. Такий підхід особливо важливий для роботи з лірикою, де відіграють значну роль підтексти та емоційні нюанси .

Центральним елементом візуальної мови в поетичному виданні є типографіка. У працях Е. Лаптон типографіка розглядається як активний засіб комунікації, здатний передавати настрій, характер і навіть ідеологічний підтекст тексту. Шрифт у цьому контексті перестає бути нейтральним інструментом і набуває ролі візуального голосу поетичного твору. Геометрія літер, контраст штрихів, історична стилістика гарнітури та характер її пластики формують емоційне поле, у межах якого відбувається читання [10].

Подібною позиції дотримується й Е. Рудер, який наголослює на значенні ритму та пропорцій у типографічній композиції. Зміна інтерліньяжу, міжлітерного простору або розміру кегля безпосередньо впливає на темп читання та рівень напруги, що є принципово важливим для поетичного тексту. У віршах, де пауза має не менше значення, ніж слово, типографічні засоби дозволяють візуально зафіксувати ці паузи, перетворюючи їх на елемент композиції [18].

Не менш важливим компонентом візуальної мови є колір. За теорією Й. Іттена, колір має не лише естетичні, а й психологічні властивості, що здатні викликати певні емоційні реакції. У контексті поетичного видання колір може виконувати функцію символу, емоційного маркера або композиційного акценту. Обмежена кольорова палітра, навмисне використання контрастів або монохромних рішень дозволяють дизайнеру підкреслити драматизм або стриманість поетичного висловлювання, не перевантажуючи сприйняття читача [5].

Ілюстративний ряд у поетичному артбуку має принципово відрізнятись від традиційної книжкової ілюстрації, орієнтованої на наративність.

Дослідження Л. Давиденко підкреслюють, що сучасна книжкова графіка все більше тяжіє до умовності, метафоричності та експресивності, особливо у роботі з лірикою. Ілюстрація в цьому випадку не дублює текст, а функціонує як самостійний візуальний образ, що розширює семантичне поле твору [2].

Ю. Кадоркіна в своїх дослідженнях зазначає, що оформлення віршованих збірок потребує більшої свободи художнього мислення від дизайнера, ніж оформлення прози [6]. Це пов'язано з тим, що поезія відчувається не через сюжетну логіку, а через внутрішній стан, асоціації та емоції. Отже, ілюстративні рішення часто мають абстрактний або символічний характер, з метою передання не подій, а переживань, напруженості або фрагментарності досвіду.

Важливу роль у формуванні візуальної мови відіграє композиція та організація простору сторінки. За принципами графічного дизайну, викладеними у працях К. Найта та Дж. Гласера, композиція визначає логіку руху погляду та сприйняття інформації [13]. У поетичному виданні ця логіка може бути свідомо порушена, щоб викликати відчуття нестабільності, розриву або внутрішнього конфлікту, що відповідає емоційному характеру тексту. Особливе значення у цьому процесі має використання негативного, або порожнього, простору.

У типографічній традиції порожній простір розглядається як активний елемент композиції, що формувати ритм і забезпечує баланс між заповненими зонами сторінки. У контексті поетичного тексту порожній простір може виконувати роль візуальної паузи, необхідної для осмислення прочитаного, а також служити метафорою мовчання, втрати або напруженого очікування [22].

Таким чином, візуальна мова графічного дизайну в інтерпретації поетичного тексту являє собою складну багаторівневу систему, яка поєднує типографіку, колір, ілюстрацію та композицію в єдину смислову структуру.

Вона дозволяє дизайн утворити не як другорядний супровід поезії, а як активного інтерпретатора, здатного розширювати межі текстового сприйняття та створювати нові рівні художнього осмислення.

1.3. Артбук як форма синтезу поезії та візуального мистецтва

Артбук у сучасній культурі розглядається як одна з найвиразніших форм об'єднання різних мистецьких видів, у рамках якої поєднуються літературний текст, візуальний образ, типографіка, композиційна структура та матеріальна організація видання. На відміну від традиційної книги, де дизайнерські елементи переважно підпорядковуються завданню забезпечення читабельності та зручної навігації, артбук є цілісним мистецьким об'єктом, у якому кожен елемент — від структури розвороту до вибору матеріалу — виконує важливу роль у формуванні смислу. Саме тому артбук особливо підходить для створення видань поетичного характеру, оскільки поезія часто використовує асоціативне мислення, символічність та емоційну багатошаровість, які потребують відповідної форми візуального і матеріального втілення.

У дослідженні визначається як явище сучасної візуальної культури, що відрізняється концептуальною цілісністю та авторським задумом, спрямованого на створення мистецького об'єкта, а не лише на видання тексту [15]. Ця позиція має важливе значення для розуміння артбуку у контексті графічного дизайну, бо у ньому дизайнер не виступає лише як технічний виконавець, а є співавтором, який формуючи художню мову об'єкта, визначає спосіб взаємодії читача з текстом і зображенням. У такій моделі книга стає простором інтерпретації, де сенс з'являється не лише з поетичних слів, але й з того, як ці слова укладені в матеріальну та композиційну структуру.

У сучасних уявах щодо графічного дизайну визначальним є розуміння того, що дизайн не тільки відображає зміст, але й створює комунікацію та моделює досвід взаємодії з культурним продуктом.

У випадку артбуку це проявляється особливо чітко, оскільки читач взаємодіє не лише з текстом, а й з повним об'єктом: гортає сторінки, відчуває опір паперу, зчитує ритм розворотів, “переживає” паузи та акценти. Тому артбук можна розглядати як форму візуально-комунікативного середовища, де матеріальність і структура мають таку саму важливість, як і зміст. Проблематика книжкової ілюстрації у зв'язку з поетичними виданнями займає окреме місце як у теорії, так і в практиці дизайну.

Ю. Кадоркіна, аналізуючи сучасну українську книжкову ілюстрацію, підкреслює, що оформлення віршованих збірок має специфічні особливості: поезія не потребує буквального сюжетного супроводу, а вимагає образно-метафоричних рішень, здатних підсилювати або розкривати внутрішню атмосферу тексту [6]. Відповідно, артбук, як формат, створює найкращі умови для такої роботи, оскільки дозволяє використовувати ілюстрацію не як “пояснення” поезії, а як паралельний образний ряд, що збагачує рівні інтерпретації.

Засоби художньої виразності в книжковій графіці, за думками Л. Давиденко, у сучасний час розвиваються у напрямку поєднання традиційних та новаторських підходів, де важливим є здатність дизайну передати глибину змісту та емоційну напруженість через композиційні, пластичні та стилістичні рішення [2]. Артбук як явище дозволяє зосередити ці можливості в єдину систему: у ньому художня виразність не відчувається лише в окремому елементі, а розподіляється по всій структурі видання. Отже, концепція артбуку передбачає, що зміст формується не лише через ілюстрації або текст, а через взаємодію всіх компонентів.

Важливим аспектом артбуку є його концептуальна організація та внутрішня драматургія. Відрізняється від звичайних книжкових форматів, де послідовність сторінок визначається головним чином технічно, а в артбучі структура розворотів визначає ритм та логіку читання. У цьому контексті значимими стають тактики композиційної організації, які у

сучасній теорії дизайну розглядаються як засоби керування увагою та рухом погляду [25]. Ритм може створюватися за допомогою чергування щільних та мінімалістичних сторінок, зміни розміру шрифту, використання акцентних елементів або природного використання порожнього простору. Така драматургія особливо природна для поезії, де структура сприйняття не базується на сюжеті, а на внутрішньому переживанні.

У цьому відношенні вирішальним є типографіка як незамінна частка художньої системи артбуку. Лаптон підкреслює, що типографіка може одночасно виконувати функціональну та експресивну функції, формуючи настрій та зміслові акценти [10]. Рудер, у свою чергу, розглядає типографічну композицію як дисципліну, яка базується на балансі, ритмі та точному використанні простору [18]. Комбінування цих підходів у форматі артбуку надає дизайнеру засоби, які дозволяють перетворити текст у візуальну структуру: змінність розміру шрифту, інтерліньяжу, треку та вирівнювання дає змогу «озвучити» поезію візуально, маніпулюючи її інтонацією, напруженням або паузами. Отже, в поетичному артбуці типографіка є не просто оформленням, а складовою часткою авторської інтерпретації.

Поряд із типографікою важливим чинником у художній організації артбуку є колір. Теорія кольору, викладена Й. Іттенем, акцентує на взаємодії контрастів та психологічних ефектів, які можуть використовуватися для формування емоційного філію сприйняття [6]. Для артбуку, що працює з поетичним текстом, колір стає механізмом підсилення образів та символів або способом створення цілісного настрою видання. Обмеження кольорової палітри, навмисне використання контрастів чи монохромних рішень дозволяє зосередити увагу на ключових елементах змісту і зберегти єдиність художньої мови.

Матеріальність артбуку є однією з основних особливостей, що відрізняє його від звичної книги. Як художній об'єкт, артбук відчувається не

тільки оком, а й дотиком, він має певну вагу, фактуру, щільність паперу, особливості зшивання або обкладинки. Саме ці властивості утворюють частину художнього повідомлення, яке може підсилювати або приглушувати емоційну повноту поетичного тексту. Ідеї про взаємозв'язок форми медіа та способу мислення, сформульовані Мак-Люєном, дозволяють розглядати матеріальність книги як елемент змісту, який впливає на сприйняття тексту так само, як і словесна форма [12]. Отже, у артбуку матеріальний аспект не є просто технічною деталлю, а є інструментом формування повноцінного художнього досвіду.

Сучасні приклади українських та міжнародних графічних практик, що стосуються соціальних переживань, травматичного досвіду та рефлексії сучасності, свідчать про зростання значення авторських видань і експериментальних книжкових форматів.

Видання «Telegraf. Vol. 1: Креатив у війні» відображає тенденцію використання графічного дизайну як форми культурної реакції та комунікації в кризових умовах, показуючи, що дизайн може виступати засобом осмислення і документування часу [24] (Див.дод.А, іл.1.1). У такому контексті артбук можна розглядати як форму візуальної фіксації колективного досвіду, в рамках якої поетичний текст отримує додатковий шлях висловлювання через образ, структуру та матеріальність.

Водночас сучасні авторські артбуки, представлені у міжнародному візуальному просторі, демонструють розширення можливостей поєднання поезії та графічного дизайну.

Такі проєкти, як Graphic Artbook і Poetry Art Book «Ртаһ», демонструють підхід до книги як до самостійного мистецького об'єкта, у якому текст, типографіка, композиція сторінок та матеріальні властивості утворюють єдину смислову систему [21; 23] (Див.дод.А, іл.1.2, іл.1.3). У цих виданнях візуальна мова не виконує допоміжну функцію, а вступає в рівноправний діалог із поетичним текстом, створюючи багаторівневий

досвід сприйняття.

Не менш важливою для теоретичного аналізу артбуку є тема культурної ідентичності у графічному дизайні. Косів В. підкреслює, що графічна форма здатна не тільки відображати, а й формувати національну ідентичність через візуальні коди, стилістичні рішення та зв'язок із історичними традиціями [8]. У контексті поетичного артбуку ця позиція набуває особливого значення, оскільки поезія, як культурне висловлювання, часто містить національні, історичні та ціннісні маркери. Відповідно, дизайнерська інтерпретація здатна підтримувати й актуалізувати ці змістовні аспекти через вибір візуальної мови, типографічної культури та загальної стилістики видання. Підсумовуючи, артбук, як форма поєднання поезії та візуального мистецтва, забезпечує цілісність художнього висловлювання, в якому вербальний текст, ілюстрація, типографіка, композиція та матеріальність виступають як єдна система. Теоретичні підходи до артбуку як феномену сучасної візуальної культури дослідження української книжкової ілюстрації та аналіз засобів художньої виразності книжкової графіки підтверджують, що саме цей формат дозволяє працювати з поезією з урахуванням її мовної та візуальної складових, а не зводячи її до простої ілюстрації. Завдяки інструментарію типографіки, психологічним властивостям кольору та принципам композиції артбук створює багаторівневий досвід читання.

Таким чином, теоретико-методологічні засади візуалізації поетичного тексту в графічному дизайні дозволяють розглядати поезію як не лише вербальне висловлювання, але й як багатовимірний художній матеріал, відкритий до візуальної інтерпретації. Усвідомлення ролі артбуку як синтетичної форми художнього мислення створює основу для подальшого аналізу дизайнерських методів та засобів, що застосовуються у сучасному контексті.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО ЧАСУ

2.1. Психологія сприйняття кольору та форми в умовах воєнного досвіду та поетичної інтеграції

Психологія сприйняття кольору та форми має важливу роль у графічному дизайні, особливо коли розглядається робота з емоційно насиченим та художнім матеріалом. В умовах воєнного досвіду візуальні образи стають більш чутливими, оскільки взаємодіють із станами тривоги, напруження, втрати та внутрішньої нестабільності. У такому контексті графічний дизайн перестає бути просто нейтральною формою подачі інформації, а стає інструментом емоційного впливу й регуляції сприйняття. Це особливо значимо для візуальної інтерпретації поетичного тексту.

Теоретичні основи психології кольору детально розроблені в працях Й. Іттена, який розглядає колір як явище, що має фізіологічний, психологічний та культурний аспекти. За Іттенем, кожен колір може викликати певні емоційні реакції, а їх поєднання створює складні асоціативні поля. У поетичному контексті такі властивості кольору можуть використовуватися не як ілюстрація подій, а для створення емоційного фону, який резонує з внутрішнім змістом тексту. Особливу увагу заслуговує обмеження колірної палітри, що дозволяє уникнути надмірної стимуляції і зосередити увагу на ключових образах та смислах [5].

У роботі з емоційно сильним матеріалом, колірні рішення часто набувають символічного характеру. Контрастні поєднання, домінування темних або приглушених тонів, використання монохромних або мінімалістичних палітр можуть відображати внутрішній стан напруження, втрати або внутрішньої зосередженості. Водночас поодинокі акцентні кольори можуть виконувати роль смислових маркерів, підкреслюючи моменти надії, спротиву або внутрішньої сили. Такий підхід відповідає принципам візуальної семантики, у межах якої колір виступає як знак, а не

як декоративний елемент.

Справжньою важливістю у процесі візуальної інтерпретації є форма та її психологічне сприйняття. У теорії візуальної комунікації форма вважається базовим носієм інформації, здатним викликати довгострокові асоціації та емоційні реакції. Геометричні, чітко структуровані форми зазвичай асоціюються зі стабільністю, контролем і раціональністю, тоді як ламані, асиметричні або фрагментовані форми можуть відображати відчуття хаосу, тривоги та нестійкості. У поетичному дизайні такі властивості форми дозволяють візуалізувати внутрішні стани без прямого зображення подій. У роботі з поетичним текстом форма часто використовується як засіб підкреслення ритму та структури вірша. Розміщення текстових блоків, взаємодія заповнених та порожніх площин, варіативність масштабів елементів створюють візуальний еквівалент поетичної інтонації. Згідно з принципами типографічної композиції, наведеними Е. Рудером, взаємодія форми та простору впливає на емоційне сприйняття тексту [18] (Див. дод. Б, іл. 2.1).

Особливу роль у контексті воєнного досвіду відіграє порожній простір, який у психологічному вимірі може сприйматися як пауза, тиша або відсутність. У візуальній мові дизайну порожній простір не є «порожнечею» у буквальному сенсі, а виступає активним елементом композиції, що дозволяє читачеві зупинитися, осмислити побачене й емоційно відреагувати на текст [2]. У поетичних виданнях, присвячених складним і травматичним темам, такий прийом сприяє формуванню делікатного, ненасильницького способу комунікації з читачем.

З точки зору психології сприйняття, важливим є також баланс між візуальною насиченістю та мінімалізмом. Надмірна кількість графічних елементів може призводити до перевантаження та емоційного виснаження, тоді як стримані композиційні рішення дозволяють зосередитися на змісті й підтримувати внутрішню концентрацію [5]. У поєднанні з поетичним

текстом такий баланс стає особливо значущим, оскільки поезія сама по собі вимагає уважного й повільного читання.

Особливу роль у контексті воєнного досвіду відіграє порожній простір, який психологічно може сприйматися як пауза, тиша або відсутність. У візуальному мовленні дизайну порожній простір не є просто «порожнечою» у звичайному сенсі, а є активним елементом композиції, який дозволяє читачеві зупинитися, осмислити побачене й емоційно відреагувати на текст.

З психологічної точки зору важливим є також баланс між візуальною насиченістю та мінімалізмом. Надмірна кількість графічних елементів може призвести до перевантаження й емоційного виснаження, тоді як композиції, що відображають умілість і стриманість, дозволяють зосередитися на змісті й зберегти внутрішню концентрацію [5]. У поєднанні зі поетичним текстом такий баланс стає особливим, оскільки поезія сама по собі вимагає уваги й повільного читання.

У сучасних українських графічних проєктах, які працюють із поетичним та культурним матеріалом воєнного часу, зазначається тенденція до використання стриманих кольорових рішень, символічних форм та фрагментованих композицій.

Ці прийоми не лише дозволяють передавати емоційний стан, а й створюють простір для співпереживання та внутрішнього діалогу з читачем. Такий підхід підтверджує, що психологія сприйняття кольору й форми є фундаментальним чинником у створенні візуальної інтерпретації поезії, яка не нав'язує готових значень, а відкриває можливість для особистого осмислення.

Таким чином, колір і форма у графічному дизайні поетичних видань виступають не як допоміжні засоби, а як повноцінні інструменти психологічного й емоційного впливу. Їх усвідомлене використання в умовах воєнного досвіду дозволяє формувати візуальну мову, здатну делікатно

працювати зі складними станами, підтримувати глибину поетичного висловлювання й забезпечувати цілісність художньої інтерпретації.

2.2. Аналіз аналогів: графічні проєкти на тему війни та опору

Аналіз подібних проєктів є важливим етапом у створенні власної візуальної концепції, оскільки дозволяє зрозуміти сучасні тенденції, художні методи та засоби графічного дизайну, які використовуються для висвітлення теми війни та опору в сучасному культурному середовищі. У рамках цього дослідження аналіз проводиться не для порівняння формальних аспектів, а для виявлення принципів роботи з поетичним і символічним матеріалом, які можуть бути релевантними під час створення книги-артбуку.

Сучасний український графічний дизайн у воєнний час характеризується активним зверненням до авторських видань, експериментальних форматів та міждисциплінарних проєктів. Поетичні антології і збірки, створені після 2022 року, демонструють зміщення уваги від декоративності до концептуальності, стриманості й емоційної концентрації. Наприклад, антології «Війна 2022: щоденники, есеї, поезія» [1], «Поміж сирен» [16], «Поезія без укриття» [17], «Вірші з бійниці» [9], «Якомога» [11], «Зникома зима» [14] (Див.дод.А, іл. 2.2, іл. 2.3, іл. 2.4, іл. 2.5, іл. 2.6), об'єднують текст тові витвори різних авторів у спільному емоційному полі, де дизайн виступає як об'єднувальне середовище, а не як ілюстративний додатковий елемент.

У цих виданнях зафіксовано тенденцію до використання мінімалістичних композиційних рішень, обмежених кольорових палітр і стриманої типографіки.

Такий підхід відповідає завданню не перенасичувати читача візуальними ефектами, а створювати простір для зосередженого читання. Дизайн у цих проєктах виконує роль емоційного регулятора, що підтримує напруження, але не домінує над поетичним словом. Це збігається з

принципами візуальної комунікації, згідно з якими форма має підкреслювати зміст, а не конкурувати з ним.

Особливе місце серед індивідуальних поетичних збірок сучасної української лірики посідає книга Сергія Жадана «Антенa» [4] (Див.дод.Б, іл.2.7), яка може розглядатися як показовий приклад поєднання поетичного тексту та стриманого дизайнерського оформлення. У цьому виданні графічні засоби підпорядковані авторській інтонації та загальному емоційному тону поезії, не вступаючи з текстом у конкуренцію. Типографіка, формат і візуальні акценти формують цілісну художню мову, орієнтовану на зосереджене читання та внутрішню рефлексію.

Аналіз оформлення збірки «Антенa» свідчить про прагнення до лаконічних композиційних рішень, використання символічних візуальних елементів і відмову від сюжетної ілюстрації. Дизайн книги не ілюструє поетичні образи безпосередньо, а створює нейтральне візуальне середовище, яке дозволяє зберегти багатозначність тексту. Типографічне рішення ґрунтується на використанні стриманих шрифтових форм, що забезпечують високу читабельність і водночас не нав'язують додаткової стилізації.

Акцентні типографічні засоби застосовуються дозовано, переважно у заголовках або окремих фрагментах, де вони підсилюють інтонаційні акценти та ритм поетичного мовлення, не порушуючи загальної композиційної рівноваги. Такий підхід відповідає сучасним принципам типографічного проектування, у яких ключовими є ритм, баланс і свідомо робота з простором сторінки [20].

2.3. Художньо-графічний аналіз та обґрунтування стилістичних рішень

Художньо-графічний аналіз сучасних дизайнерських проєктів, присвячених темі війни та опору, дозволяє встановити основні стилістичні напрями, що формуються відповідно до змін у культурному та емоційному

середовищі. У графічному дизайні, що стосується військового періоду, звертається увага на відмову від надмірної декоративності та візуальних ефектів у користь стриманих, але концептуально розвинених рішень. Такий підхід обумовлений необхідністю відповідати травматичному досвіду з особливим підходом, уникати прямої емоційної впливової дії на аудиторію.

Їм однією з визначальних особливостей сучасних поетичних видань є мінімалізм як метод вираження. Мінімалістична композиція, обмежена колірною палітра та свідоме зменшення кількості візуальних елементів дозволяють зосередити увагу на внутрішньому змісті тексту. У цьому контексті мінімалізм не є лише естетичним трендом, а виступає як етична позиція, спрямована на створення пропуску для уважного читання [10].

Типографіка у таких проєктах виконує важливу роль у створенні стилістичної цілісності. За думками Е. Лаптона, типографічні рішення мають відповідати характеру тексту і підтримувати його інтонаційні риси [10]. У поетичних виданнях воєнного часу це проявляється у використанні стриманих шрифтів, чіткої ієрархії тексту та уважної роботи з ритмом. Акцентні типографічні прийоми застосовуються в межах умов, щоб зберігати емоційну чистоту тексту, уникати візуального перенасичення.

Важливим елементом є виконання та композиція. У багатьох сучасних графічних роботах помічається тенденція до асиметричних і фрагментованих композицій, відображаючих стан внутрішнього напруження. Такі рішення не прагнуть до класичної гармонії, а змушують відчувати рух, розрив чи паузу, які відповідають поетичній мові воєнного часу. Такий підхід підкреслює ідею композиції як інструменту емоційного впливу, а не просто структурної організації.

Колір у стилістичних виборах поетичних видань військового періоду часто виконує символічну роль. Стримані, темні чи нейтральні кольори створюють атмосферу напруженості та зосередженості, тоді як поодинокі виразні кольорові елементи можуть покращити ключові частини тексту. За

ідеями Й. Іттена, подібні контрастні відношення дозволяють підсилювати емоційний ефект без надмірної візуальної активності [5]. У художньо-графічному аналізі це підтверджує доцільність застосування обмежених колірних палітр для стилістичної єдності.

Ілюстративна частина у проєктах, присвячених війні та опору, частіше має умовний або абстрактний характер. Як зазначає Л. Давиденко, сучасна книжкова графіка поступово відмовляється від буквального зображення на користь метафоричних форм, щоб уникати безпосереднього відтворення травматичних подій [2]. У поетичних виданнях це проявляється у використанні символічних образів, текстур, ритмічних повторів або фрагментарних візуальних мотивів, що взаємодіють з текстом на асоціативному рівні.

Важливим елементом стилістичних рішень є також застосування порожнього простору як активної композиційної одиниці. Порожній простір у поетичних виданнях виконує роль візуальної паузи, яка дозволяє читачеві зупинитися і засвоїти прочитане. У контексті воєнного досвіду така пауза набуває особливого значення, оскільки сприяє створенню обережного способу взаємодії з емоційно складним матеріалом [13]. Свідоме використання порожнього простору стає частиною загальної стилістичної стратегії.

Аналіз сучасних графічних проєктів дозволяє зробити висновок, що стилістичні рішення у дизайні поетичних видань під час війни формуються на стику емоційної стриманості, символічності та концептуальної цілісності. Графічний дизайн у цьому випадку виступає як засіб художнього осмислення реальності, що ухиляється від прямолінійних образів, а на його місце створює простір для рефлексії та внутрішнього діалогу [21].

Отже, художньо-графічний аналіз підтверджує, що вибір стилістичних рішень у проєктах, присвячених темі війни та опору, ґрунтується на усвідомленій роботі з формою, кольором, типографікою та

композицією.

2.4. Формулювання візуальної концепції артбуку як засобу інтерпретації поезії доби боротьби

Формулювання візуальної концепції артбуку є важливим етапом переходу від аналізу сучасних графічних практик до створення авторського дизайнерського проєкту. В рамках цього дослідження візуальна концепція розглядається не як сукупність окремих стилістичних прийомів, а як повна система смислів, що поєднує поетичний текст, візуальну мову та матеріальну форму книги. Саме цілісність концепції дозволяє артбуку виступати як художній об'єкт, здатний висловлювати складні емоційні та символічні структури поезії воєнного часу [15].

Аналіз сучасних графічних проєктів і поетичних видань показує, що ефективна візуальна інтерпретація лірики потребує відмови від прямого ілюстрування й переходу до метафоричного та асоціативного підходу.

Візуальна концепція артбуку має створювати простір, в якому текст і образ існують разом, не підпорядковуючи один елемент іншому. Такий підхід відповідає принципам візуальної мови графічного дизайну, у яких форма не пояснює зміст, а входить у діалог з ним, розширюючи можливості для інтерпретації.

Один із ключових факторів утворення візуальної концепції — це усвідомлення психологічних аспектів сприйняття. У умовах воєнного досвіду читач часто перебуває в стані підвищеної емоційної чутливості, що вимагає від дизайну бути обережним і виваженим. Візуальна концепція артбуку має забезпечувати емоційну рівновагу, уникати надмірної експресії та візуального тиску. Такий підхід збігається з принципами психології сприйняття кольору й форми, у яких баланс і пауза відіграють таку саму важливу роль, як і активні візуальні елементи.

Типографіка у візуальній концепції артбуку є однією з головних інструментів інтерпретації поетичного тексту. Дослідники типографіки

зазначають, що шрифт здатний формувати інтонаційний і емоційний характер повідомлення, впливаючи на темп і спосіб читання. У концепції артбуку типографічні рішення мають відповідати загальній ідейно-смысловій логіці видання, підтримувати ритм поезії та створювати візуальні паузи, необхідні для осмислення тексту. Варіація кегля, інтерліньяжу та вирівнювань дозволяє моделювати драматургію читання без втручання в сам текст. Колірна система є ще одним важливим компонентом візуальної концепції. Обмежена палітра, побудована на контрастах або нюансних співвідношеннях, відповідає формуванню єдиного емоційного поля артбуку. Згідно з теорією кольору Й. Іттена, осмислений вибір кольорових поєднань здатний викликати певні емоційні стани та асоціації, що є важливим для роботи з поетичним матеріалом. У концепції артбуку колір не використовується як декоративний елемент, а як носій символічного й емоційного значення.

Важливим елементом утворення візуальної концепції є композиційна структура артбуку. Послідовність розворотів, чергування насичених і мінімістичних сторінок, використання порожнього простору формують внутрішній ритм видання. Така композиційна драматургія дозволяє створювати нелінійний спосіб читання, що є природним для поезії, де сприйняття часто відбувається фрагментарно й асоціативно. Принципи композиції, сформульовані в теорії графічного дизайну, підтверджують, що структура сторінки безпосередньо впливає на характер взаємодії читача з текстом[5].

Матеріальна частина артбуку є невід'ємною складовою візуальної концепції. Вибір формату, типу паперу, способу друку та палітурки впливає на те, як читач сприймає видання фізично та просторово, перетворюючи книгу на об'єкт досвіду. Ідеї про зв'язок між медіальними формами та способом мислення, які висловив М. Мак-Люен, дозволяють розглядати матеріальність артбуку як активну складову утворення змісту [12]. Отже, матеріальні властивості видання стають частиною самої концепції, а не

лише технічною деталлю.

Узагальнюючи, візуальна концепція артбуку як засіб інтерпретації поезики епохи боротьби формується на перетині психологічних, мистецьких і дизайнерських факторів.

Вона ґрунтується на принципах відчутної простоти, символічності та концептуальної єдності, що дозволяє працювати з поетичним текстом символічно та глибоко. Саме така концепція створює підґрунтя для переходу до проєктної реалізації артбуку як завершеного художнього графічного об'єкта, який буде розглянутий детально в третьому розділі дослідження.

РОЗДІЛ ІІІ. ПРОЄКТНА РЕАЛІЗАЦІЯ КНИГИ-АРТБУКУ

«ЧУТЛИВА РЕАЛЬНІСТЬ»

3.1. Концепція та етапи розробки артбуку від поетичної збірки до візуального об'єкта

Проектна реалізація книги-артбуку «Чутлива реальність» виконувалася відповідно до логіки дизайн-проєкту, що передбачає послідовне поєднання аналітичного, концептуального та візуально-конструктивного етапів. Відмінність від традиційного книжкового дизайну полягає в тому, що у форматі артбуку текст і візуальна форма розвиваються одночасно, що потребує комплексного підходу до структурування матеріалу. У рамках проєкту поетичний текст і графічні засоби розглядаються як взаємопов'язані частини єдиної художньо-дизайнерської системи.

Першим етапом було аналітичне оброблення поетичного матеріалу. Було виконано вибір текстів та їх змістовий аналіз, щоб визначити ключові образи, особливості інтонації та повторювані мотиви. Поетичні тексти мають фрагментарний характер, високий рівень метафоричності та емоційну напруженість, що ускладнює пряме зображення. Отже, головною задачею стало виділення образно-символічних елементів, які можна застосувати для візуальної трансформації без буквального відтворення змісту тексту.

На основі аналізу була сформована концептуальна модель артбуку. Визначені основні смислові маркери, серед яких — крихкість реальності, напружене очікування, внутрішня тиша, протиставлення порожнечі та наповненості. Ці смислові орієнтири стали основою для створення візуальної структури та визначили принципи організації розворотів. У проєкті реалізовано чергування насичених і мінімалістичних композицій, що відповідає емоційній динаміці тексту та візуальному сприйняттю.

Наступним етапом було формування артбуку як об'єктної форми. Визначено його формат, пропорції та масштаб з урахуванням художніх і функціональних завдань. Матеріальна форма видання вважається активним компонентом проєкту, що впливає на темп сприйняття та характер контакту з поетичним матеріалом.

Типографічне рішення було розроблено у зв'язку з особливостями поетичного тексту. Типографіка використовується як засіб структуризації тексту, формування ритму та акцентування інтонаційних пауз. Вибір шрифтів, їх поєднання та ієрархія спрямовані на забезпечення читабельності й створення напруженої, стриманої візуальної атмосфери. Типографічні елементи виконують важливу роль у навігації тексту й формуванні загального ритму.

Кольорова система артбуку побудована на основі обмеженої палітри. Такий підхід дозволяє уникнути візуального перенавантаження та забезпечує єдиність емоційного поля видання. Колір застосовується як структурний і символічний інструмент, що підкреслює смислові акценти та взаємодіє з типографікою та композицією. Акцентні кольорові елементи використовуються дозовано, відповідно до загальної концепції проєкту.

Композиційна організація артбуку ґрунтується на принципі нелінійного читання. Кожен розворот спроектований як автономна смислова одиниця, одночасно є частиною загальної структури. Така побудова дозволяє читачеві вільно взаємодіяти з книгою, формувати індивідуальну траєкторію сприйняття, що відповідає фрагментарному характеру поетичного матеріалу(Див. дод. В).

3.1.1. Ідейно-смислова основа артбуку

Ідейно-смислова основа артбуку «Чутлива реальність» утворилася навколо аналізу внутрішнього стану людини в ситуаціях, коли реальність стає нестабільною. Важливим елементом у формуванні загальної концепції артбуку став внутрішній, суб'єктивний підхід. Назва видання підкреслює

його напрям, виділяючи особливість сприйняття реальності як мінливої й ненадійної. Поетичні тексти вважаються фрагментами переживань, які не складають єдиного історію, а представлені як самостійні смислові одиниці. Це викликало створення асоціативної структури, у якій читач не слідуючи заданому порядку, самостійно будує послідовність сприйняття.

Смислова організація артбуку базується на чергуванні активних елементів та моментів тиші. Внутрішня напруга поєднується з моментами спокою, що відображається як у тексті, так і у візуальній частині. Такий підхід дозволяє створити ритм, що відповідає поетичному матеріалу, і забезпечує цілісність художнього висловлювання.

3.1.2. Пошук візуальної мови та стилістичного напрямку

Пошук візуальної мови артбуку «Чутлива реальність» був спрямований на формування стилістичного рішення, яке дозволяє передати емоційно-образну специфіку поетичного матеріалу без прямого ілюстрування тексту. Візуальна мова проєкту розглядалася як цілісна система, що включає типографіку, композицію, колір і фактуру, об'єднані єдиною концепцією. Основним завданням цього етапу стало створення візуального середовища, у якому текст зберігає автономність і відкритість до інтерпретації.

У процесі стилістичного пошуку було визначено доцільність використання стриманого, мінімалістичного напрямку. Такий підхід дозволяє зосередити увагу на поетичному тексті, уникнути буквральності та забезпечити чітку організацію візуального простору. Мінімалізм у межах проєкту застосовується як метод структурування, а не як формальна стилізація.

Визначальну роль у формуванні візуальної мови відіграє типографіка. Вона використовується як інструмент організації тексту, формування ритму та інтонаційних акцентів. Вибір шрифтів і принципи їх поєднання спрямовані на забезпечення читабельності та створення внутрішньої

динаміки розворотів. Типографіка виконує структуроутворюючу функцію та визначає темп сприйняття матеріалу.

Композиційні рішення формувалися з урахуванням нелінійного характеру поетичного читання. Розвороти не підпорядковуються жорсткій сітці, а вибудовуються відповідно до ритму тексту та емоційного навантаження. Кожен розворот проєктувався як окрема смислова одиниця, зберігаючи зв'язок із загальною структурою артбуку.

Важливим елементом візуальної мови є порожній простір, який використовується як активний композиційний засіб. Він дозволяє зменшити візуальне навантаження, підкреслити ключові фрагменти тексту та створити паузи для осмислення прочитаного.

Колірна система артбуку побудована на обмеженій палітрі та виконує структурну й символічну функції. Колір застосовується дозовано, відповідно до загальної концепції, і використовується для смислового акцентування без порушення композиційної рівноваги.

У проєкті свідомо відмовлено від сюжетної ілюстрації. Замість цього використовуються абстрактні та символічні графічні елементи, інтегровані в композицію сторінки та підпорядковані загальній візуальній системі.

У результаті сформовано стилістичний напрям, що поєднує мінімалістичну композицію, функціональну типографіку, стриману кольорову систему та символічні графічні елементи. Така візуальна мова забезпечує цілісність артбуку та створює умови для індивідуального сприйняття поетичного матеріалу.

3.2. Художньо-графічна та технологічна реалізація проєкту

Художньо-графічна та технологічна реалізація книги-артбуку «Чутлива реальність» є етапом, на якому сформована концепція отримала матеріальне втілення у вигляді завершеного дизайнерського об'єкта. На цьому етапі було здійснено узгодження візуальних рішень, композиційної структури та технологічних параметрів видання з метою забезпечення цілісності проєкту.

Практична реалізація артбуку передбачала комплексну роботу з кількома взаємопов'язаними складовими: образно-символічним наповненням, композиційною організацією розворотів, типографічним оформленням та матеріально-технологічними характеристиками книги. Усі елементи проєкту розглядалися як частини єдиної дизайнерської системи, що формує послідовне та логічне художнє висловлювання.

Художньо-графічні рішення були спрямовані на створення візуального простору, який не ілюструє поетичний текст буквально, а працює з ним на асоціативному рівні. Графічні елементи, типографіка та композиція вступають у взаємодію з текстом, формуючи додаткові смислові акценти та підсилюючи емоційне сприйняття. Такий підхід дозволяє розглядати артбук не лише як носій тексту, а як середовище для рефлексивного читання.

Технологічні параметри видання підбиралися з урахуванням художньої концепції та характеру поетичного матеріалу. Формат, щільність паперу, спосіб друку та конструкція книги були визначені таким чином, щоб підтримувати загальну ідею проєкту та забезпечити комфортну фізичну взаємодію з об'єктом. Матеріальні характеристики артбуку впливають на темп перегортання, тактильні відчуття та сприйняття розворотів, що є важливим чинником у роботі з емоційно насиченим поетичним текстом.

У процесі реалізації особлива увага приділялася узгодженості художніх і технологічних рішень. Типографіка, колір, композиція та матеріальність книги були інтегровані в єдину структуру, що забезпечує візуальну та смислову цілісність артбуку. Завдяки цьому проєкт сприймається як завершений дизайнерський об'єкт, у якому кожне рішення має функціональне й концептуальне обґрунтування.

Таким чином, художньо-графічна та технологічна реалізація артбуку «Чутлива реальність» є результатом системної дизайнерської роботи, що поєднує концептуальні, візуальні та матеріальні аспекти. Подальший аналіз зосереджується на детальному розгляді окремих складових проєкту, що

дозволяє всебічно оцінити його реалізацію як цілісного артбуку.

3.2.1. Образно-символічна система ілюстрацій

Образно-символічна система ілюстрацій артбуку «Чутлива реальність» сформована як складова єдиної візуальної структури видання та безпосередньо пов'язана з характером поетичного матеріалу. Ілюстрації не виконують функцію сюжетного відтворення тексту й не мають автономного наративу. Їх основним завданням є передача емоційних станів і внутрішніх напружень, закладених у поезії, за допомогою узагальнених і символічних форм.

Візуальні образи створювалися на основі принципу редукції. Форми спрощені, позбавлені деталізації та конкретних предметних ознак, що дозволяє зосередити увагу на смисловому ядрі образу. Ілюстрації часто подаються у вигляді фрагментів, силуетів або умовних знаків, які не завершують образ остаточно, а залишають простір для інтерпретації. Такий підхід узгоджується з фрагментарною структурою поетичного тексту та його інтонаційною незавершеністю.

Символи, використані в артбуку, не мають фіксованого однозначного значення. Їх семантика змінюється залежно від контексту конкретного вірша, композиції розвороту та взаємодії з текстом. Образи можуть асоціюватися з крихітністю, напруженням, втратою, очікуванням або внутрішнім спротивом, не будучи прив'язаними до конкретних подій чи сюжетів. Це дозволяє читачеві самостійно формувати смислові зв'язки та вибудовувати власну траєкторію прочитання артбуку.

Взаємодія ілюстрацій із текстом будується за принципом діалогу. Ілюстративні елементи не пояснюють поетичний текст і не дублюють його зміст, а функціонують як візуальна відповідь або емоційний відгук. У структурі книги ілюстрації можуть розміщуватися як перед текстом, формуючи попередній емоційний настрій, так і після нього — у ролі візуальної рефлексії. Таке варіювання посилює ритм видання та впливає на темп сприйняття.

Композиційно ілюстрації інтегровані в простір розвороту як рівноправні елементи поряд із текстом і порожнім простором. Вони можуть бути розміщені асиметрично, частково зміщені відносно композиційної осі або взаємодіяти з типографічними блоками. Подібні рішення дозволяють передати відчуття нестабільності та внутрішньої напруги, не порушуючи загальної композиційної рівноваги артбуку.

Колористичне рішення ілюстрацій підпорядковане загальній кольоровій системі видання. Використання обмеженої палітри забезпечує візуальну цілісність і дозволяє уникнути перевантаження. Колір застосовується як засіб емоційного акцентування, а не як декоративний елемент, та використовується вибірково відповідно до смислового навантаження конкретного розвороту.

Таким чином, образно-символічна система ілюстрацій у артбуку «Чутлива реальність» виконує структурну й смислову функцію. Вона забезпечує глибшу взаємодію між поетичним текстом і візуальною формою, формуючи цілісний простір емоційного сприйняття. Ілюстрації виступають не як додаток до тексту, а як повноцінний елемент художнього висловлювання, інтегрований у загальну дизайнерську концепцію артбуку.

3.2.2. Принципи композиційної побудови розворотів

Композиційна побудова розворотів у книзі-артбуку «Чутлива реальність» ґрунтується на адаптації візуальної структури до ритму та емоційного навантаження поетичного тексту. У межах проєкту композиція розглядається не як стабільна сіткова система, а як гнучкий інструмент, що змінюється залежно від характеру конкретного текстового фрагмента. Такий підхід дозволяє уникнути одноманітності та забезпечити варіативність сприйняття.

Основним композиційним принципом є відмова від жорсткої симетрії. Більшість розворотів побудовані на асиметричних схемах, де текстові та графічні елементи зміщені відносно умовної центральної осі. Асиметрія використовується як свідомий композиційний прийом, що дозволяє

передати відчуття нестійкості, напруження та внутрішнього дисбалансу, характерні для поетичного матеріалу.

Композиція розворотів формується на основі взаємодії трьох ключових складових: тексту, ілюстративних елементів і порожнього простору. Жоден з елементів не домінує ізолювано, натомість їх співвідношення варіюється залежно від смислового навантаження. Текстові блоки можуть розміщуватися як у центральній частині сторінки, так і зміщуватися до країв, що впливає на темп читання та акцентування окремих фрагментів.

Важливим принципом є ритмічне чергування типів розворотів. У структурі артбуку поєднуються насичені композиції з активною взаємодією тексту та графіки й мінімалістичні розвороти, де використовується лише текст або окремі слова. Таке чергування створює внутрішню драматургію видання та забезпечує зміну напруження і пауз у процесі читання.

Композиційні рішення враховують напрямок руху погляду. Розміщення елементів організовує сприйняття не лише в традиційному горизонтальному напрямку, а й по діагоналі або вертикалі. У окремих розворотах композиція формує замкнені структури, що сповільнюють перегляд і спонукають до зосередженого читання.

Окрему роль у композиційній побудові відіграє масштабування елементів. Контраст між великими текстовими масивами та дрібними фрагментами використовується для створення візуальних акцентів і посилення напруги. Масштаб у проєкті виконує не лише композиційну, а й смислову функцію, підкреслюючи диспропорційність і крихкість внутрішніх станів, відображених у поезії.

Таким чином, композиційна побудова розворотів у артбуку «Чутлива реальність» базується на принципах гнучкості, асиметрії та ритмічної варіативності. Композиція виступає активним інструментом організації змісту, підтримує поетичний текст і формує самостійний візуальний ритм, що забезпечує цілісність художньо-графічної реалізації проєкту.

3.2.3. Візуальні паузи та роль порожнього простору у структурі артбуку

Візуальні паузи та порожній простір відіграють ключову роль у структурі книги-артбуку «Чутлива реальність», формуючи особливий ритм сприйняття поетичного матеріалу. У даному проєкті порожній простір не розглядається як відсутність візуального наповнення, а виступає активним композиційним елементом, що має власне смислове й емоційне навантаження. Саме через паузи між текстовими та візуальними фрагментами створюється можливість для зупинки, осмислення й внутрішньої реакції читача.

Поетичний текст, покладений в основу артбуку, характеризується високою емоційною концентрацією та внутрішньою напругою. У зв'язку з цим використання суцільно заповнених сторінок могло б призвести до перевантаження сприйняття. Тому в структурі артбуку свідомо закладено чергування наповнених і майже порожніх розворотів, що дозволяє регулювати темп читання та створювати відчуття ритмічного дихання книги. Візуальна пауза в такому випадку функціонує як аналог мовчання або зупинки в поетичному мовленні.

Порожній простір у артбуку використовується для підсилення значущості тексту та ілюстративних елементів. Окремі вірші або рядки розміщені на сторінках із мінімальною кількістю візуальних деталей, що дозволяє зосередити увагу на слові та його внутрішньому звучанні. Такий прийом створює відчуття ізольованості тексту, підкреслюючи його емоційну вагу й надаючи читачеві можливість прожити зміст без зовнішніх подразників.

Візуальні паузи також виконують функцію смислового розмежування. Вони відділяють окремі тематичні або емоційні блоки, не використовуючи при цьому традиційних структурних маркерів, таких як заголовки чи нумерація. Це дозволяє зберегти нелінійний характер артбуку та підтримує асоціативний спосіб читання, у межах якого читач самостійно формує

зв'язки між фрагментами.

Особливе значення порожній простір має у взаємодії з ілюстраціями. У багатьох розворотах ілюстративні елементи займають лише частину площини сторінки, залишаючи значні зони незаповненими. Така композиція створює напруження між присутністю та відсутністю, між образом і тишею навколо нього. Порожній простір у цьому контексті підсилює метафоричність ілюстрації, дозволяючи сприймати її не як завершений образ, а як відкритий знак.

Використання візуальних пауз також впливає на тактильне та просторове сприйняття артбуку. Перегортання сторінок із мінімальним наповненням уповільнює фізичний рух читача, змушуючи його затримуватися на окремих розворотах. Така взаємодія з матеріальною формою книги посилює ефект присутності та залученості, перетворюючи процес читання на послідовність переживань, а не на механічний перегляд.

Таким чином, візуальні паузи та порожній простір у структурі артбуку «Чутлива реальність» виконують не лише композиційну, а й смислотворчу функцію. Вони забезпечують емоційну рівновагу, підтримують ритм поетичного тексту та створюють умови для глибшого, усвідомленого сприйняття змісту. Порожній простір стає повноцінним учасником художнього висловлювання, без якого неможливо досягти цілісності й внутрішньої напруги артбуку як мистецького об'єкта (Див. дод. В).

3.2.4. Технологічна розробка та параметри видання

Технологічна розробка книги-артбуку «Чутлива реальність» здійснювалася з урахуванням концепції видання та вимог до художньо-графічної якості друкованого об'єкта. Технічні параметри підбиралися не лише з міркувань функціональності, а й як складова художнього висловлювання, що безпосередньо впливає на сприйняття поетичного матеріалу.

Формат артбуку **280 × 280** мм обрано з метою підкреслення

об'єктного характеру видання та забезпечення повноцінної роботи з розворотами. Квадратний формат сприяє рівновазі композиції та дозволяє варіювати розміщення текстових і візуальних елементів без жорстких обмежень. Масштаб книги орієнтований на індивідуальне, зосереджене читання, що відповідає характеру поетичного матеріалу.

Для внутрішнього блоку використано офсетний папір щільністю **250 г/м²**, який забезпечує стабільність сторінок, запобігає просвічуванню зображень і тексту та формує відчуття вагомості видання. Тактильні властивості паперу відіграють важливу роль у сприйнятті артбуку як фізичного об'єкта, посилюючи інтимний характер взаємодії з книгою. Вибір паперу також дозволяє зберігати чіткість типографіки та графічних елементів без втрати якості.

Кольорова палітра артбуку обмежена чорним (**#010101**), білим (**#FFFFFF**) та акцентним червоним кольором (**#F30E11**), що відповідає загальній концепції проєкту. Така палітра забезпечує високий контраст і чітку ієрархію елементів, а також сприяє формуванню єдиного емоційного поля. Акцентний колір використовується дозовано, виключно для смислових акцентів, що дозволяє уникнути візуального перевантаження.

Типографічне рішення ґрунтується на використанні шрифтів **Nastup**, **Beer Money** та **Adventure**, які застосовуються відповідно до функціонального призначення текстових блоків. Основна увага приділяється читабельності, ритму та узгодженості шрифтових форм із загальною візуальною концепцією. Типографіка підпорядковується модульній логіці верстки, що забезпечує структурну цілісність видання.

Верстка артбуку виконана з урахуванням принципів варіативності та композиційної свободи. Використання різних типів розворотів, чергування щільних і мінімалістичних композицій, а також активне залучення порожнього простору дозволяють регулювати темп читання та

підтримувати внутрішній ритм видання. Усі елементи верстки узгоджені між собою та спрямовані на створення єдиного візуального середовища.

Таким чином, технологічні параметри книги-артбуку «Чутлива реальність» розглядаються як невід’ємна частина художньо-графічного рішення. Поєднання формату, матеріалів, кольорової палітри та типографіки забезпечує цілісність проєкту та сприяє ефективному візуальному осмисленню поетичного тексту.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання магістерської роботи було проведено комплексне дослідження питання візуальної інтерпретації поетичного тексту з використанням засобів графічного дизайну, розглянувши це на прикладі сучасної української лірики. Теоретичний аналіз дозволив розглянути поетичний текст як багатовимірний художній матеріал, який відкритий для візуального осмислення. У цьому тексті слово, образ і форма постійно взаємодіють між собою. Під час дослідження було визначено, що сучасний графічний дизайн виходить за межі звичайного оформлення і стає інструментом для інтерпретації культурних та емоційних змістів.

У першому розділі роботи було проаналізовано феномен візуальної поезії, специфіку поєднання мистецтв у графічному дизайні, а також особливості візуальної мови при роботі з поетичним текстом. Було з’ясовано, що візуальна поезія та артбук, як вид художнього висловлювання, створюють умови для нелінійного, асоціативного сприйняття тексту, збагачуючи його смислове поле. Артбук було розглянуто як цілісний мистецький об’єкт, в якому матеріальна форма, композиція, типографіка та ілюстрація утворюють єдину систему.

Другий розділ присвячений аналізу методів і засобів графічного дизайну в умовах воєнного часу. Було виявлено, що сучасні графічні проєкти, пов’язані з темою війни та опору, мають тенденцію до стриманих,

концептуально виважених рішень, спрямованих на чутливу роботу з емоційно складним матеріалом. Було проаналізовано роль кольору, композиції, типографіки та порожнього простору як інструментів формування емоційного ритму та психологічного впливу. Було сформульовано принципи побудови візуальної концепції артбуку як засобу інтерпретації поезії доби боротьби.

Практична частина дипломної роботи реалізована у вигляді авторської книги-артбуку «Чутлива реальність». У ході проєктної роботи було розроблено ідейно-сміслову концепцію артбуку, визначено візуальну мову і стилістичний напрям, а також здійснено художньо-графічну та технологічну реалізацію видання. Особливо високою вважалася увага, приділена образно-символічній системі ілюстрацій, принципам композиційної побудови розворотів, ролі візуальних пауз та порожнього простору, а також вибору формату, паперу, кольорової палітри та типографічних рішень.

Книга-артбук «Чутлива реальність» виступає як цілісний дизайнерський об'єкт, у якому поезія і графічний дизайн взаємодіють, створюючи простір для індивідуального сприйняття та рефлексії.

Практичне значення магістерської роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у навчальній і проєктній діяльності, зокрема при створенні авторських книжкових проєктів, артбуків та візуальних інтерпретацій літературних текстів. Запропоновані художньо-графічні рішення можуть бути використані у подальших дослідженнях і практичній роботі в сфері сучасного книжкового дизайну.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Війна 2022: щоденники, есеї, поезія** / упоряд. В. Рафеєнко. Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. 440 с.
2. **Давиденко Л.** Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Педагогіка.* 2014. С. 115–120.
3. **Дронь А.** Тут були ми. Харків : Віват, 2023. 112 с.
4. **Жадан С.** Антена: поезії. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2018. 208 с.
5. **Ігтен Й.** Мистецтво кольору / пер. з нім. Р. Матієв. Київ : ArtHuss, 2017. 96 с.
6. **Кадоркіна Ю. О.** Сучасна українська книжкова ілюстрація. Оформлення прози та віршованих збірок. *Молодий вчений.* 2018. № 12. С. 19–22.
7. **Кейвз Ф.** Основи графічного дизайну: візуальна комунікація. Київ : ArtHuss, 2020. 208 с.
8. **Косів В.** Українська ідентичність у графічному дизайні 1945–1989 років. Київ : Родовід, 2019. 480 с.
9. **Кривцов М.** Вірші з бійниці. Київ : Наш Формат, 2023. 128 с.
10. **Лаптон Е.** Типографіка. Принципи дизайну. Для дизайнерів, редакторів, авторів. Київ : ArtHuss, 2020. 224 с.
11. **Лижов М.** Якомога. Київ : Люта справа, 2023. 144 с.
12. **Мак-Люен М.** Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги / пер. з англ. А. А. Галушки, В. І. Постнікова. Київ : Ніка-Центр, 2015. 388 с.
13. **Найт К., Гласер Дж.** Графічний дизайн: нові основи. Київ : ArtHuss, 2019. 248 с.
14. **Пантюк С.** Зникома зима. Львів : Кальварія, 2023. 160 с.
15. **Пасічник М.** Артбук як феномен сучасної візуальної культури. *Мистецтвознавство України.* 2021. Вип. 21. С. 145–154.
16. **Поміж сирен. Нові вірші війни: антологія** / упоряд. О. Сливинський.

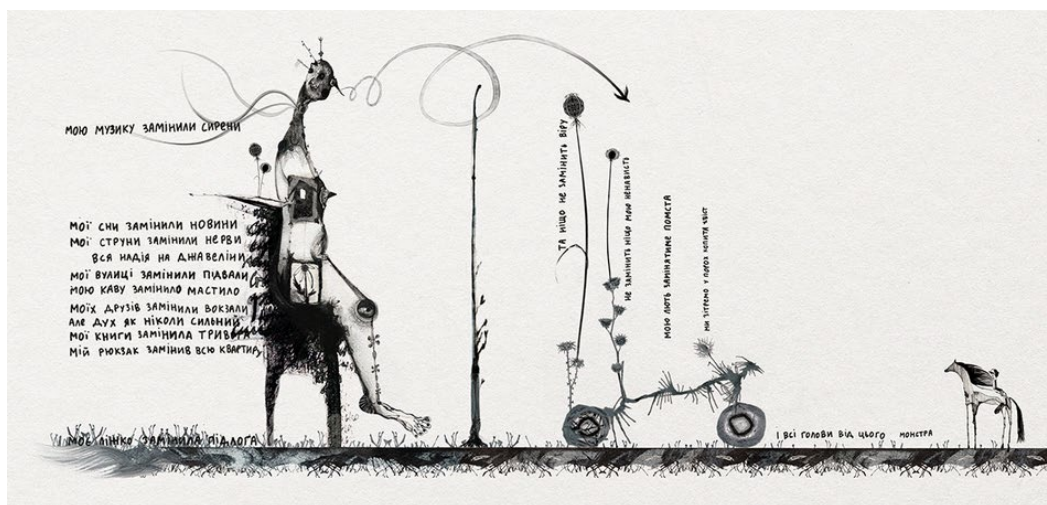
- Харків : Vivat, 2023. 416 с.
17. **Поезія без укриття: антологія** / упоряд. Н. Гамазій. Брустури : Дискурсус, 2022. 240 с.
 18. **Рудер Е.** Типографіка. Київ : ArtHuss, 2017. 280 с.
 19. **Сараєва О. Л.** Візуальна мова графічного дизайну: семантика та прагматика. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2020. № 1. С. 88–96.
 20. **Удріс-Бородавко Н.** Графічний дизайн з українським обличчям. Київ : Укр. пропілеї, 2019. 206 с.
 21. **Graphic Artbook** : авторський графічний артбук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.behance.net/gallery/182758111/GRAPHIC-ARTBOOK>
 22. **Heller S., Vienne V.** *100 Ideas That Changed Graphic Design*. London : Laurence King Publishing, 2012. 216 p.
 23. **Poetry Art Book «Ptah»** : поетичний артбук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.behance.net/gallery/200486315/Poetry-Art-Book-ptah>
 24. **Telegraf. Vol. 1: Креатив у війні.** Київ : Projector Publishing, 2022. 200 с.
 25. **Vignelli, M.** *The Vignelli Canon. Baden* : Lars Müller Publishers, 2010. 96 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

іл.1.1. «Telegraf. Український дизайн»

іл.1.2. Графічний артбук до поетичної аудіозбірки Данила Галика "ВІЙНА ПІД ЧАС ВІРШІВ"

іл.1.3. «Poetry Art-Book ПТАХ»

Додаток Б

іл.2.1. приклади робіт Еміля Рудера

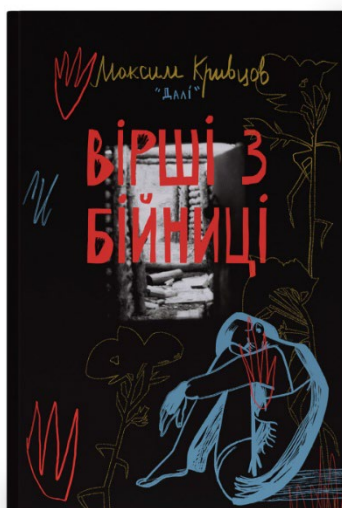
іл.2.2. Збірник «Війна 2022: щоденники, есеї, поезія»

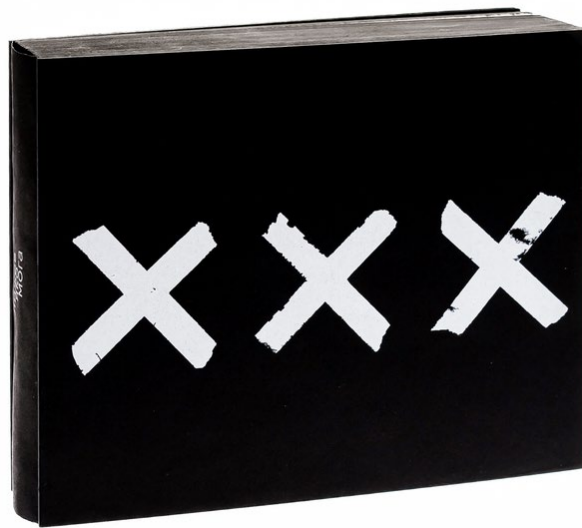
іл.2.3. Поетична антологія «Поміж сирен»

іл.2.4. Поетична антологія «Поезія без укриття»

іл.2.5.Максим «Далі» Кривцов «Вірші з бійниці»

іл.2.6. Макс Лижов «Якомога»

іл.2.7. «Зникома зима» письменника-воїна Сергія Пантонюка

Додаток В

Обкладинка

Форзац

Розвороти

Тисячмисли так не може обійтись без мови ненависті— вона необхідна так само, як мова любові. Війна стала реальністю, і це мова війни. Але ми не тільки прокинаємо — ми також ридимо, нас щодня приголомшують чергові звісти. Я не впевнений, що правильним було би ствердити за тим, щоб у мові не звучали погані слова.

Юрій Андрухович

Цей проєкт поєднує мистецьку практику впливу війни на сучасну українську поезію й візуальну культуру.

Артіфук презентує ілюстративну інтерпретацію поезії, у якій проступають досвід пам'яті, зради, спору та внутрішньої трансформації. Показати, як чутлива реальність стає не лише темою мистецтва, а й способом його існування.

Наше літо у спробах задати	4
Сонце заходить приблизно вранці	8
Місто, прокурене димармами	12
Прокидаючись зранку, не відчуваю спочинку	13
Погода - дівчино, що плаче і мривить	15
Він авжас у саду під відкритим	17
За зимою зима	30
Невмиовно ягас ржаками	36
З коридору ледь чуно турботи похати	38
Прощатися подумки - не звикати	45
Вперше осінь болять і тривожить дощем	48

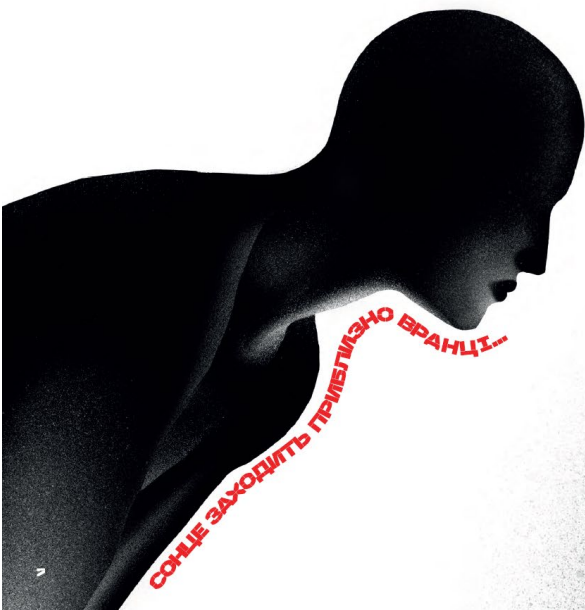

Наше літо минає у спробах задати,
Хі не — дати світло у світі примар.
Уже зриває факелуб, тисає - на
поперек брата.

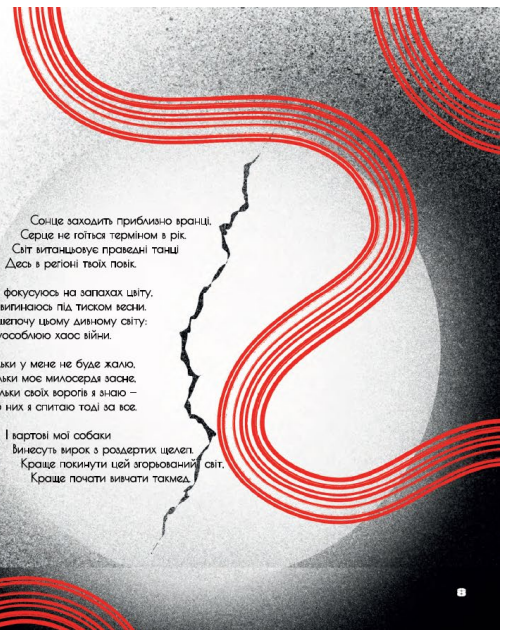
Я збираю слова - відтискою пилар.
Ми тримали баланс між роботою
и горем,

Ми тікати у трис від бини та страхів.
Ми усі не кахали не на раз провабери,
Кали сонце сховалося наліж дзві.
Кали отане нам сил віднайти відверто
Нашу нізну вразивість в центрифугі
буття,

Я повірю у кожне життя після смерті,
Я прийму кожну смерть, що заради життя.

СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ ПРИБЛИЗНО ВРАНЦІ...

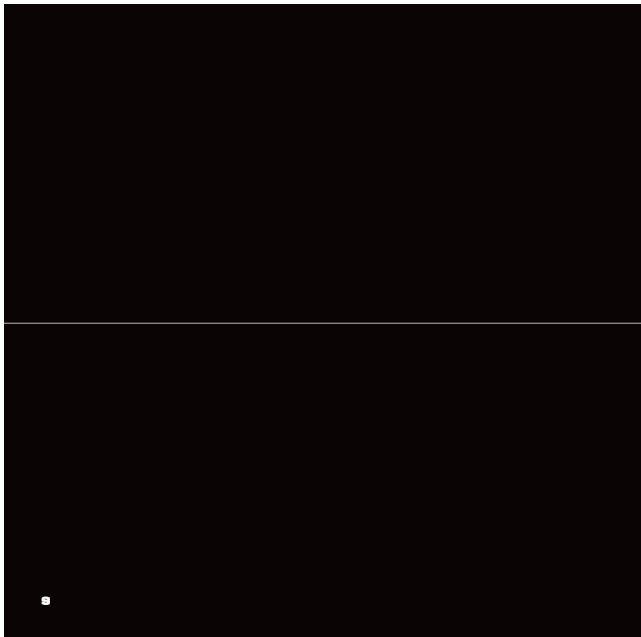

Сонце заходить приблизно вранці.
Серце не гоїться терміном в рік.
Світ витанцює провадні тонці
Десь в репони твоїх повік.

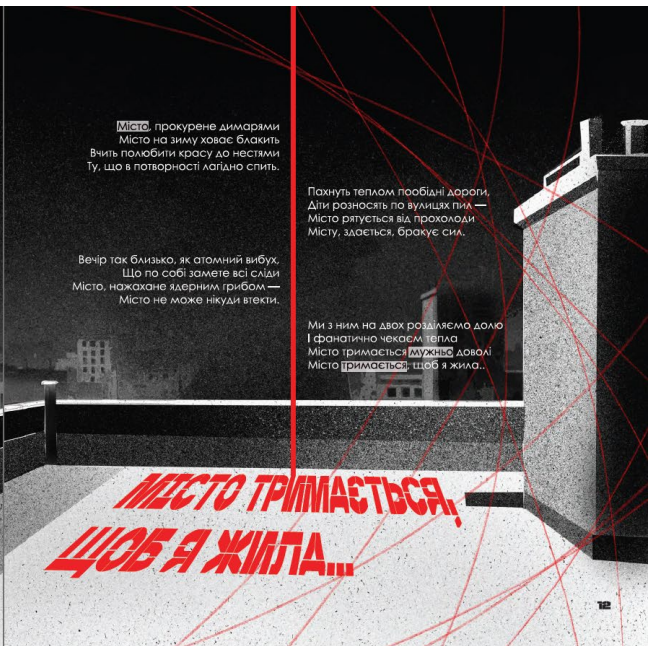
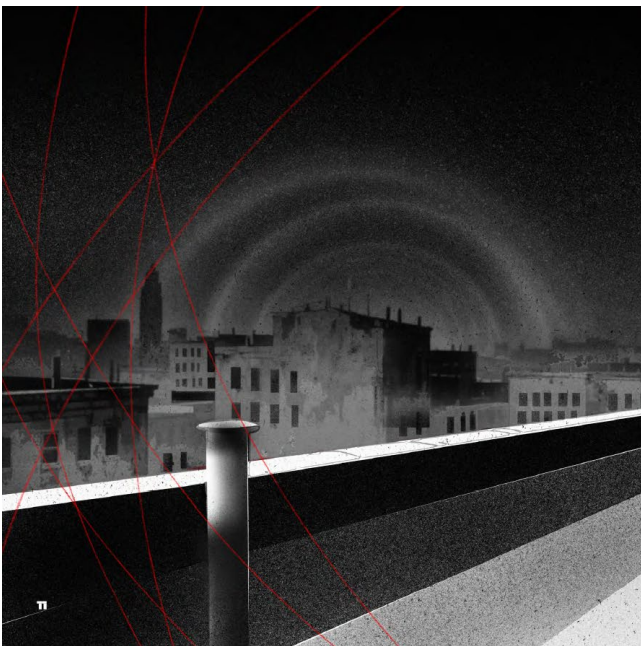
Я фокууюсь на запахах щітці,
Я випикаюся під тиском вески.
Я шепочу цьому динному світу:
Я уособлюю хаос війни.

Тільки у мене не буде жалю.
Тільки моє милосердя зосне.
Тільки своїх ворогів я знаю —
З них я спитаю тоді за все.

І кортони мої собаки
Винесуть вирак з роздертих щелеп.
Краще покинути цей згорюваний світ.
Краще почати вивчати такмед.

ТИ ТАМ ЯК?
ІН ТАМ ЯК?

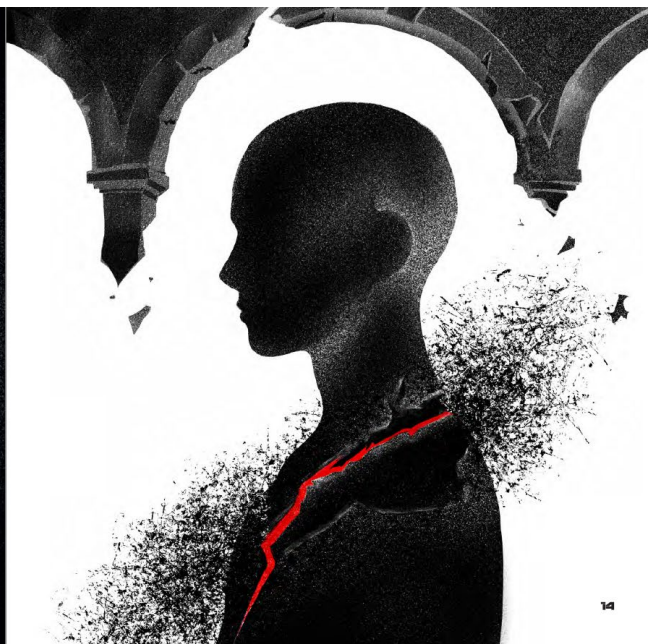
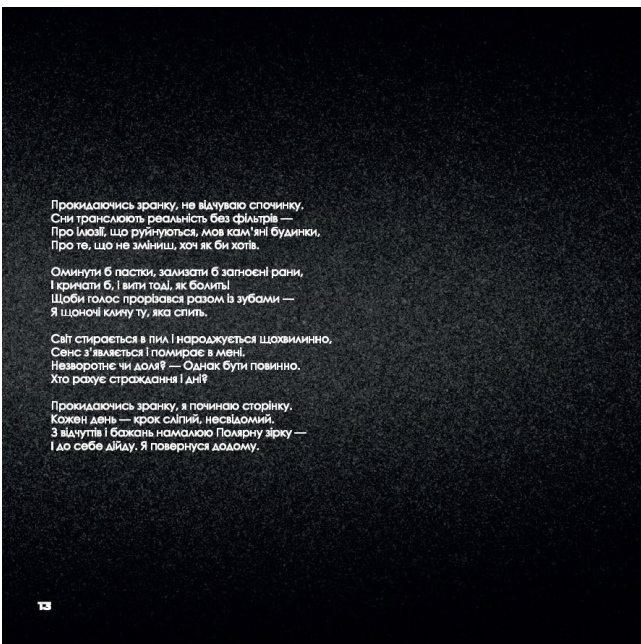
Місто прокурене димарями
Місто на зиму ховає блакить
Вчить полюбити красу до нестями
Ту, що в потворності лагідно спить.

Вечір так близько, як атомний вибух,
Що по собі зметє вє слєдї
Місто, нажаханє ядєрним грибом —
Місто не може нїкуди втєкти.

Панує теплом побічні дєрєви,
Дїти розносять по вулиць пил —
Місто рєтується вєд прохолоди
Місту, здається, бракує сил.

Ми з ним на двох роздїляємє долу
І фанатично чєкаєм тепла
Місто тримється дужєвє доволї
Місто тримється, щєб я жила...

**МІСТО ТРИМАЄТЬСЯ,
ЩОБ Я ЖИЛА...**

Прокїдаєчїсь зранку, не вїдчуваю спочїнку,
Сни транслюють реальнїсть без фїльтрїв —
Про ілюзї, що руйнуєтьєся, лїмє камїтїні будїнки,
Про те, що не змїнїш, хоч як би хотїв.

Оминутьї б пастки, зализати б запїненї рани,
І кричати б, і вилї туал, як болїть!
Щоби гєлос прорїваєся разом із зубами —
Я щєночї кличу ту, яка спить.

Сєйї стїраєтьєся в пил і народжуєтьєся щєхвилинно,
Сєнс з'являєтьєся і помїраєє в менї.
Незворотнє чи долу? — Однак бути повинно.
Хто рахує стражданнє і днї?

Прокїдаєчїсь зранку, я починаю старїнку,
Кожєн дєнь — крок салпїй, несвїдомий,
З вїдчуттїв і бажань намалюю Полярну зїрку —
І до себе дїду. Я повернуся додому.

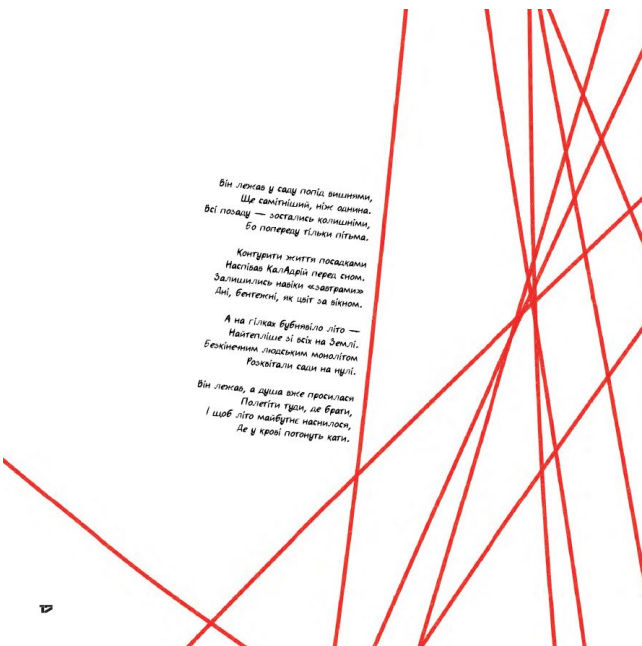
Молода — зблизька, що плаче і мрзнуть,
 Мудро заводить небесний мотузок.
 Зі сну намо життя літати не знати,
 Хто ж собою нас посилає? / Для чого створив?

Є була десь не тут, з чималою літкою
 На асфальтованій зорничинській лужайці.
 Її мене лежав сибирі, спалений вітер,
 Коли сиділа сонце і спиналась в нирках.

Там тривало буття, ніби в хаосі вихором,
 Млілась тиско, сповідала — і все наближала.
 Я не знала тебе, і себе теж не знала,
 Проста жінка була. Різ ліній. Різ знання.

Але спілалась тіло, і з'явився перший вихор,
 Приближилась краса, загорілась життя,
 І у хаосі далі, там пофірмалася сонце,
 Сім погачас була і мов.

Закрутилася, злітала — і у мисливій будівлі
 Я влітала в обертала і зупинилася.
 І мислю мислю у небесах мандрівки
 На собі залишай мити тіло.

Він лежав у своїй готії вишнєю,
 Ще самозвичивши, ніж ознина.
 Всі погачи — зоставалися пошнєю,
 Бо погачу тілий пітьма.

Контренти життя погачами
 Настав Яв. Аарій перед сном,
 Залишилась навки «завтрашня»
 Дні, Бєнгені, не шит за віном.

А на гілках бубніло літо —
 Найкраще зі всіх на Землі.
 Бєнгеніном ласканим монолітом
 Розквітати самі на нурі.

Він лежав, а душа вже прояснен
 Полатти туди, де брати,
 І щоб літо майбутнє наснилося,
 Не у крові потонути кати.

Політ починається з падіння.

21

23

25

22

24

26

ВІДЧУННІ

28

29

29

За зимою зима.

Сніг вкриває покрівлі
На дворі пахнуть дрова.

За зимою зима.

Чорні смуги злилися, ледь видніються білі
Зірка світить на шлях, відступає тіньма.

Загорівся в думках спогад теплої хати.
Що в собі береже сміх дитячих пісень.

Рідний, можна тебе за столом частувати?
Ти ж прийдеш, коли ніч проведжатиме день?

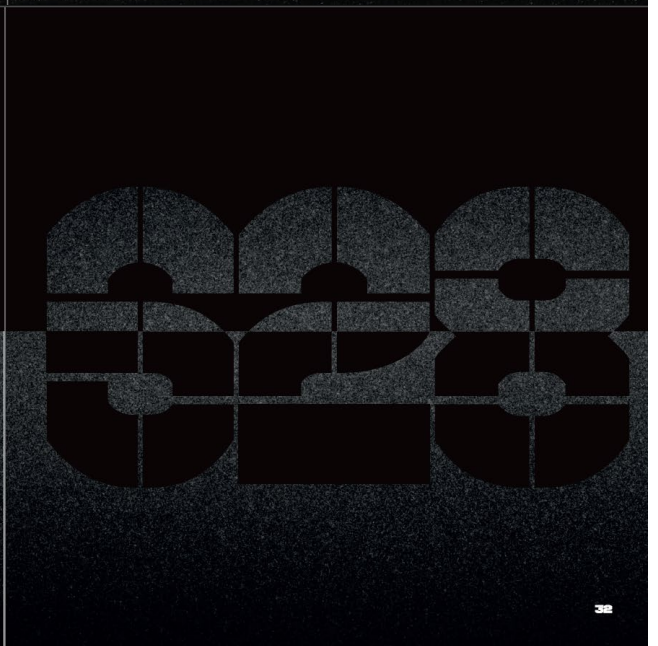
Хай покличе тебе з засвітив ритм колядок.
А на серці не стихне хвойне диво Різдва.

*Бо в зернині єдиній є твій вічний пошток
І кутя, що єднає нас сурожиття зла.*

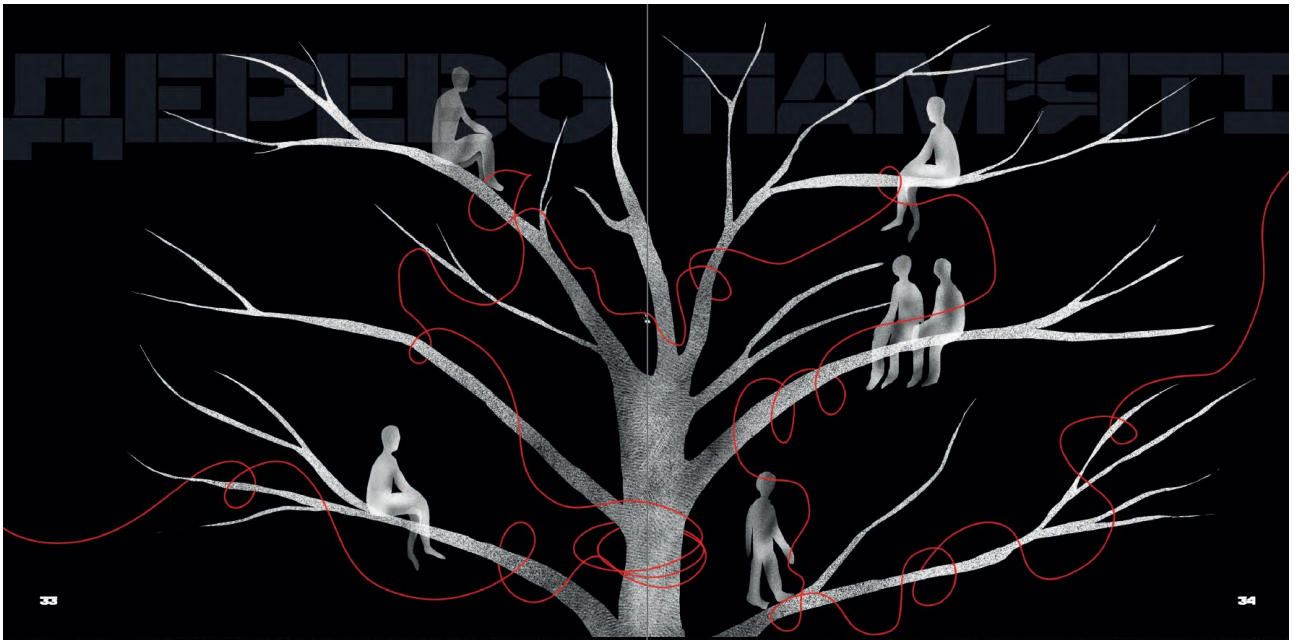
30

31

32

34

34

35

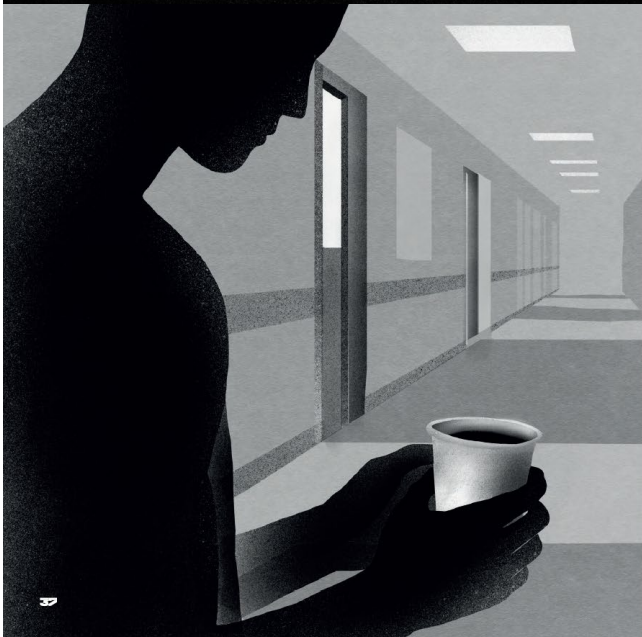
Невмиомне лягає рядками.
Зазвичай найскладніше — почати.
Я пишу це для тиж, хто ще з нами:
На війні помирають дітнчч.

І сполохані рими блукають,
Кривоточать серця і пальці:
Люди плачуть, бо пам'ятають:
На війні помирають хлопці.

Ми — живі, і ще це з нами.
То знамення кололо груди.
Кладовище кричить пророками:

На війні помирають люди.

36

37

З коридору ледь чути турботи палати,
Варесече тепло трани вощить в омани,
А назоворі сидить у шггарковім тумані
Хлопеч, схожий на мого брата.

Я стискаю в руках паперове горнякго,
Він рудками штовхав крісло колісне,
І колить я в сказала, що він дитина,
Та сьогодні й пошумати не посмію.

Він молодший від мене, має чорні вії,
На відлілій носі — тату павутина,
І колить я в сказала, що він дитина,
Та сьогодні й пошумати не посмію.

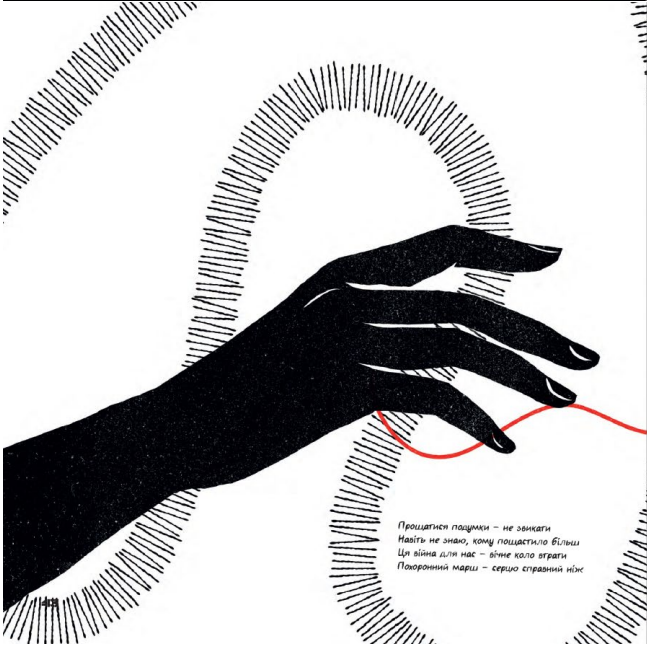
Бо його очі знають цінну аграти,
І я хочу дізнатись про конжну сльозину,
Що тримає в собі ця людина,
Нащо сюжса на мого брата.

38

*світло маленької свічки
заводи світліше, ніж темрява, що її оточує*

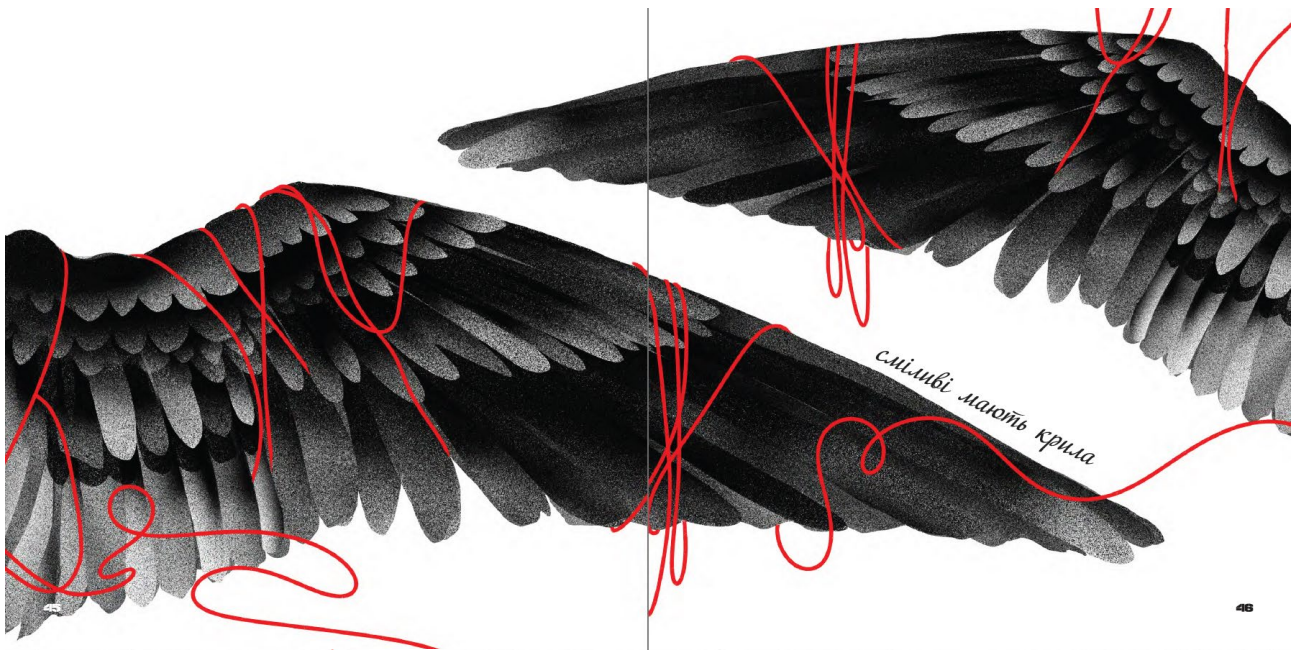

*Прощатися пошмири – не звикати
Навіщо не знати, кому пощастить більше
Ця війна дала нас – вічне коло огорати
Полюванні марш – серцю справний ніс*

*Це не віра про смерть, він – про тихий вісний,
Бо завжди гірко проминає рік
О дитині рачку ритуальним змійки
Вшанувати асі, хто спина свій лік*

*Я маю про вас, Я маю про тебе.
Ця хвилина лине крізь земні світи
Засвіти й мені так, як зірка небу
Показати, куди і за ким йти*

Сміливі мають крила

46

Вперше осінь боить і тривожить дощем,
Безодійно туманить, вмирає.
Жовте листя дерев невмилово пече,
Я боюся. А що буде домі?
Перед гнівом снігів, чи вшле мій сад?
Чи боїться зими дерева?
Чи вшліємо ми в безкінечності втраці?
Я боюся. А вірити треба.
Чоловік по собі залишив лиш стежки,
Осінь важка без нього згірті,
Непочуті вітри закохалися у тижки,
Я боюся. А хочу радти.

47

Там, де світиться одне вікно - там продовжується життя.

48

50